

Олійник А.В.

*старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Хмельницький національний університет*

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМ РИЗИКОМ У ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ

Стрімкий розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій на фінансовому ринку призвів до виникнення інноваційних фінансових продуктів, специфічні умови функціонування яких почали формувати нові тенденції, які прямо чи опосередковано впливають на розвиток банківської діяльності. Проте функціонування інформаційних технологій може додавати до традиційних банківських ризиків низку ризиків притаманних саме роботі в інформаційному просторі. Тому останнім часом у світовій банківській практиці приділяють значну увагу проблематиці, пов'язаній із операційними ризиками банку. Причиною такої уваги є прямі та побічні збитки, породжені операційною діяльністю банків, яка набула якісно нових ознак, пов'язаних із масштабами операцій банків, їх різноманітністю, запровадженням нових банківських технологій тощо.

У сучасних умовах здійснення та розвитку банківської діяльності банкіри все більше уваги надають оцінці та заходам зниження операційного ризику банку. Прикладами реалізації такого виду ризику можуть слугувати шахрайство персоналу, збої інформаційних систем та конкретного програмного забезпечення, що може призвести до значних збитків та втрат вигод. Для належного захисту від такого ризику банком має формуватися капітал адекватний щоб покрити збитки від операційного ризику банку.

Відсутність систематичності серед проявів операційного ризику банку ускладнює процес його ідентифікації, оцінювання та прийняття управлінських рішень. Варто наголосити, що в Україні лише частина банків використовує ефективну систему управління операційними ризиками, хоча важливість їх оцінки була висвітлена у Базелі II.

Зазначене призвело до необхідності виокремлення операційних ризиків у окрему категорію ризиків сучасного банку, а їх природа, сутність та особливості, які притаманні похідним фінансовим інструментам призвели до необхідності формування методичних засад щодо формування системи управління ними, чим зумовлена актуальність даного дослідження.

Згідно з вимогами Базельського комітету, обов'язковою умовою оцінювання операційних ризиків банку на основі внутрішніх даних є наявність ефективної системи збору інформації та надійної бази даних про операційні втрати. При цьому процес накопичення внутрішніх даних повинен відповідати наступним вимогам: наявність об'єктивного критерію для розподілу величини збитків за бізнес-напрямами; наявність вичерпної та достовірної інформації про збитки через операційний ризик, що стосується не тільки їх сукупної величини, але і кожного окремого випадку; використання спеціальних ознак для відокремлення збитків через виникнення подій у межах окремих структурних підрозділів, а також через процеси, що охоплюють більше, ніж один напрямок діяльності; визначення причин збитків [1; 2].

Управління операційним ризиком, згідно з Базелем II повинне базуватися на таких принципах: Рада директорів повинна бути проінформована про основні аспекти операційного ризику, затвердити і періодично переглядати систему управління операційними ризиками; Рада директорів повинна забезпечити, щоб управління операційним ризиком проводилося незалежним, професійним і компетентним штатом; вище керівництво банку повинно відповідати за реалізацію завдань системи управління операційним ризиком, схваленої Радою директорів. Система повинна бути послідовною, запроваджена в усій структурі банку. Вище керівництво повинно також відповідати за розробку та запровадження політик, процедур, процесів для управління операційним ризиком в усіх істотних продуктах, напрямках діяльності, процесах і системах банку; банки повинні забезпечити виконання процедури оцінки операційного ризику перед уведенням нового продукту, напрямів діяльності, процесів або систем; банки повинні запроваджувати процес

регулярного моніторингу сукупності параметрів операційного ризику. Повинен бути забезпечений процес регулярного подання істотної інформації вищому керівництву банку і Раді директорів банку, що у свою чергу оптимізує управління операційним ризиком; банки повинні періодично переглядати свої обмеження за ризиком (ліміти) і стратегії з управління, регулювати параметри операційних ризиків відповідно до загальної схильності до ризику (толерантності); банки повинні мати план дій на випадок надзвичайної ситуації; банківський нагляд повинен вимагати від усіх банків (незалежно від їх розміру) наявність ефективної системи для визначення, оцінки, моніторингу та управління як частини загального управління ризиками в банку; банківський нагляд (регулятор) повинен проводити прямо або опосередковано регулярну незалежну оцінку політик, процедур і практики банку, пов'язаної з операційними ризиками. Нагляд повинен бути впевнений, що відповідні механізми є ефективним; банки зобов'язані публічно розкривати відомості, за допомогою яких учасники ринку мають можливість оцінити політику банку стосовно управління операційним ризиком [2].

За результатами проведеного нами дослідження, ми встановили, що управління операційним ризиком банку є найбільш ефективним у тому випадку, якщо здійснюється за його складовими елементами. Тому пропонуємо, систему управління операційним ризиком для вітчизняних банків будувати саме з врахуванням управління за кожним із складових елементів операційного ризику банку (таблиця 1).

Таблиця 1 – Управління операційним ризиком банку за його складовими

Складові операційного ризику	Заходи управління
Технологічний ризик	<ul style="list-style-type: none"> - вести постійний моніторинг, оновлення та тестування інформаційних систем, обладнання, каналів зв'язку тощо; - формувати плани відновлення ІТ-сервісу; - запровадити системи архівації та збереження інформації; - розподілити функції між відділами, що займаються розробкою програмного забезпечення та обслуговуванням інформаційних систем тощо

Ризик виконавця	<ul style="list-style-type: none"> - розробити та впровадити кодекс поведінки банкіра; - постійно підвищувати стандарти обслуговування і здійснювати регулярний моніторинг якості обслуговування; - запровадити систему мотивації персоналу; - здійснювати хронометраж надання банківських послуг; - постійно контролювати знання та дотримання персоналом чинного законодавства; - аналізувати показники з управління персоналом (плинність кадрів, кількість навчених співробітників тощо).
Шахрайство	Ввести механізм своєчасного виявлення та припинення можливостей шахрайства через банківські ІС
Корпоративний ризик	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечити рівне ставлення до акціонерів, незалежно від кількості належних їм акцій; - впровадити принципи незалежного внутрішнього контролю; - впровадити процедури визначення пов'язаних осіб банку, а також контролю і нагляду за операціями з ними; - розробити та впровадити систему оцінки впливу управлінських рішень на фінансовий результат банку; - здійснити чіткий розподіл функціональних обов'язків банку; - визначити та описати бізнес-процеси фінансової установи; - забезпечити надання своєчасної та повної інформації
Інноваційний ризик	<ul style="list-style-type: none"> - впровадити систему визначення пріоритетності розробки нових банківських продуктів (з урахуванням ризиків); - встановити стандарти якості нового або удосконаленого банківського продукту (технологічна карта); - забезпечити всі установи банку необхідною нормативною документацією, технічним і програмним забезпеченням; - провести навчання персоналу; - здійснити пробний продаж нового продукту лояльним клієнтам; - розробити ефективну рекламну кампанію з метою стимулювання збуту

Для удосконалення системи управління операційним ризиком банків України пропонуємо визначити етапи її формування. На першому етапі необхідно визначити науково-методичні елементи побудови системи управління операційними ризиками: мета, принципи організації, регламенти взаємодії та відповідальності (рисунки 1).

Ефективна система управління ризиками вимагає чіткого визначення об'єкта регулювання. Ми погоджуємося з думкою науковців, які визначають, що об'єктом операційного ризику банку є «процеси та види діяльності банків, здійснення яких може призвести до погіршення фінансового становища банку, процесів управління фінансовими потоками або технології управління банками» [1], тому пропонуємо будувати систему управління операційними ризиками на основі процесного підходу, сутність якого полягає у виокремленні

окремих бізнес-процесів, пов'язаних з діяльністю банку, та визначенні (ідентифікації та квантифікації) операційних ризиків за кожним із визначених бізнес-процесів.

Рисунок 1 – Етапи побудови системи управління операційним ризиком банку

Отже, існуючі у вітчизняних банках методики вимірювання операційного ризику відносно прості і, на жаль, малоефективні. Вітчизняні банки тільки

починають використовувати інструменти оцінки та намагаються врахувати операційний ризик у структурі власного капіталу банку. Щоб зменшити операційний ризик банкам необхідно активніше розробляти та запроваджувати власні системи управління операційним ризиком.

Необхідно відмітити, що Базельський комітет із банківського нагляду пропонує такі підходи до оцінки операційних ризиків, угрупованні за складністю впровадження: базовий індикативний підхід; стандартизований підхід; методи внутрішнього виміру ризиків, або «передові», підходи на основі власних моделей оцінки операційних ризиків, які базуються на внутрішніх оцінках потенційних втрат.

Отже, система управління операційними ризиками є важливою складовою загального управління операційними ризиками в банку, тому необхідно, щоб визначення операційних ризиків, їх класифікація та повний перелік були розкриті у відповідних загально банківських документах. На рівні функціональних підрозділів зазначені показники мають бути відображені в технологічних картах бізнес-процесів, визначені у звітних формах тощо.

Керівництво вітчизняних банків повинно розробити та впровадити структуру управління операційним ризиком з визначенням рівнів відповідальності, при цьому апарат управління банку несе відповідальність за послідовне впровадження і підтримку складових політики управління операційними ризиками, процесів і систем управління операційним ризиком відповідно до визначених процедур та показників, які характеризують схильність банку до ризику.

Література

1. Бобиль В. В. Управління фінансовими ризиками банків : монографія [Текст] / В. В. Бобиль, Ю. П. Макаренко – Дніпропетровськ : вид-во «Герда», 2014. – 266 с.

2. Operational Risk – Supervisory Guidelines for the Advanced Measurement Approaches, June 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs196.pdf>